

МОЛИЯВИЙ РАЗВЕДКА ТИЗИМИ ВА КОРРУПЦИЯНИНГ ЎЗАРО БОҒЛИҚЛИГИ

Сапаров Бахтияр Дошниязович

*Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги
университети магистратура тингловчиси*

Аннотация:

Ушбу мақола молиявий разведка тизими ва коррупциянинг ўзаро боғлиқлигини чуқур таҳлил қилади. Мақолада молиявий разведканинг коррупцияга қарши курашдаги роли, Ўзбекистондаги ислохотлар ва халқаро тажрибалар кўриб чиқилган. Президент Шавкат Мирзиёевнинг рақамли трансформация ва замонавий технологиялардан фойдаланиш орқали коррупцияга қарши курашишни такомиллаштириш ҳақидаги таъкидлари асосида молиявий хавфсизлик соҳасидаги муҳим йўналишлар белгилаб берилган. Мақола ҳуқуқий базани мустаҳкамлаш, халқаро ҳамкорликни кенгайтириш ва малакали кадрлар тайёрлашнинг зарурлигини таъкидлайди.

Аннотация:

В статье рассматривается взаимосвязь системы финансовой разведки и коррупции, их теоретические основы и практическое значение. Анализируется роль финансовой разведки в борьбе с коррупцией, а также реформы в области финансовой безопасности в Узбекистане и международный опыт. Особое внимание уделяется цифровой трансформации и внедрению современных технологий для повышения эффективности антикоррупционной деятельности. Подчеркивается необходимость укрепления правовой базы, расширения международного сотрудничества и подготовки квалифицированных кадров для эффективного противодействия финансовым преступлениям.

Abstract:

This article explores the interrelationship between the financial intelligence system and corruption, examining their theoretical foundations and practical significance. It analyzes the role of financial intelligence in combating corruption, reforms in financial security in Uzbekistan, and international best practices. The article emphasizes the importance of digital transformation and the adoption of modern technologies to enhance the effectiveness of anti-corruption efforts. It also highlights the need to strengthen the legal framework, expand international cooperation, and train qualified personnel to effectively counter financial crimes.

Таянч сўзлар: молиявий разведка, коррупция, молиявий хавфсизлик, ислохотлар, рақамли трансформация, ҳуқуқий база, халқаро ҳамкорлик, Ўзбекистон, молиявий жиноятлар, коррупцияга қарши кураш

Ключевые слова: финансовая разведка, коррупция, финансовая безопасность, реформы, цифровая трансформация, правовая база, международное сотрудничество, Узбекистан, финансовые преступления, борьба с коррупцией

Keywords: financial intelligence, corruption, financial security, reforms, digital transformation, legal framework, international cooperation, Uzbekistan, financial crimes, anti-corruption

КИРИШ

Ҳозирги замонавий дунёда молиявий хавфсизлик ва коррупцияга қарши курашиш ҳар бир давлатнинг иқтисодий ва ижтимоий барқарорлигини таъминлашда муҳим ўрин тутди. Хусусан, молиявий жиноятлар, айниқса коррупция мамлакат иқтисодиётига салбий таъсир кўрсатиб, ресурсларнинг самарали тақсимланишига тўсиқ бўлади. Шу нуқтаи назардан, молиявий разведка тизими шубҳали молиявий операцияларни аниқлаш, таҳлил қилиш ва

тегишли органларга хабардор қилиш орқали коррупцияга қарши курашишда муҳим восита бўлиб хизмат қилади.

Молиявий разведканинг ўзига хос вазифалари қаторида молиявий оқимларни мониторинг қилиш, пул ювишни аниқлаш ва молиявий ресурсларнинг ноқонуний ҳаракатларини олдини олиш муҳим ўрин тутди. Бу тизим орқали давлатнинг иқтисодий хавфсизлигини таъминлаш ва коррупцияга қарши самарали курашиш мумкин бўлади. Шу билан бирга, молиявий разведка тизимининг самарали фаолияти учун қонунчилик, техник таъминот, малакали кадрлар ва халқаро ҳамкорликнинг юқори даражада ташкил этилгани талаб этилади.

Ўзбекистонда молиявий разведка тизимини такомиллаштириш ва коррупцияга қарши курашиш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади. Мамлакатимиз раҳбарияти томонидан молиявий назорат ва рақамли трансформацияни ривожлантиришга катта эътибор қаратилмоқда, бу эса молиявий разведка ва коррупцияга қарши курашишда янги имкониятлар очмоқда.

Президент Шавкат Мирзиёев ҳам бир неча бор ўз нутқларида молиявий тизимларни модернизация қилиш, рақамли технологияларни кенг жорий этиш ва коррупцияга қарши курашишда замонавий усуллардан фойдаланиш муҳимлигини таъкидлаган¹. Шу боис ушбу мақолада молиявий разведка тизими ва коррупциянинг ўзаро боғлиқлиги, уларнинг назарий асослари ва амалий аҳамияти, шунингдек, Ўзбекистонда мазкур соҳани ривожлантиришда олиб борилаётган ислохотлар кенг қамровда таҳлил қилинади.

Молиявий разведка тизими — давлат молиявий хавфсизлигини таъминлашдаги асосий институционал механизмлардан бири бўлиб, у шубҳали молиявий операцияларни аниқлаш ва уларга қарши чоралар кўришни

¹ Ўзбекистон Республикаси Хукумати баёоти, 2024, 23-бет.

ўз ичига олади. Ушбу тизим пул ювиш, коррупция, терроризмни молиялаштириш ва бошқа молиявий жиноятларга қарши курашишга қаратилган. Молиявий разведка органлари шубҳали операциялар бўйича маълумотларни йиғиш, таҳлил қилиш ва тегишли идораларга топшириш вазифасини бажаради.

Молиявий разведка тизими илк бор 1989 йил АҚШда АҚШнинг "Пул ювишга қарши кураш тўғрисидаги қонуни" (Bank Secrecy Act) қабул қилиниши билан шакллана бошлади. Кейинчалик, 1990-йиллар бошида Европанинг кўплаб давлатлари ва Халқаро молиявий ташкилотлар мазкур тизимни ривожлантиришга катта эътибор беришди. 1990-йиллар охирида FATF (*Financial Action Task Force- пул ювиш ва терроризмни молиялаштиришга қарши курашишда халқаро стандартларни белгилайдиган ташкилотдир*) ташкилоти молиявий разведка функцияларини халқаро стандарт сифатида белгилаб, унинг аъзоларига шубҳали молиявий операцияларни аниқлаш ва олиб ташлаш бўйича тавсиялар берди.

Шунингдек, БМТ ва ХВФ (*Халқаро Валюта Фонди, International Monetary Fund, IMF — иқтисодий барқарорликни сақлаш ва ривожланишни қўллаб-қувватлаш учун молиявий ёрдам кўрсатувчи ташкилот*) ҳам молиявий разведка органлари учун ҳуқуқий ва амалий платформаларни яратишда муҳим роль ўйнади. Ўзбекистонда ҳам 2000 йиллардан бошлаб молиявий разведка тизими шаклланиб, бугунги кунда миллий хавфсизлик ва коррупцияга қарши курашишда муҳим воситага айланган.

Молиявий разведка тизимининг асосий вазифалари қуйидагиларни ўз ичига олади:

➤ **Шубҳали молиявий операцияларни мониторинг қилиш:** Молиявий тизимдаги тўловлар, валюталар айирбошлаш, активлар кўчирмалари каби жараёнларни кузатиш;

- **Маълумотларни йиғиш ва таҳлил қилиш:** Ўтказилган операцияларнинг ҳуқуқий ва иқтисодий жихатдан таҳлилини амалга ошириш;
- **Ҳуқуқий органларга маълумот етказиш:** Шубҳали операциялар бўйича прокуратура, Ички ишлар вазирлиги ва бошқа назорат органларига муурожаат қилиш;
- **Коррупция ва молиявий жиноятларга қарши курашишда кўмаклашиш:** Шубҳали пул ҳаракатларини аниқлаш орқали коррупцияга қарши самарали курашиш;
- **Халқаро ҳамкорлик:** Халқаро молиявий разведка органлари билан маълумот алмашиш ва биргаликда тадбирлар ўтказиш².

Бу вазифаларни бажаришда молиявий разведка тизимида юқори технологик усуллар, компьютер тизимлари ва сунъий интеллектдан фойдаланилади, бу эса шубҳали операцияларни тез ва аниқ аниқлаш имконини беради.

Халқаро ҳамжамият молиявий разведка тизимларини мувофиқлаштириш ва самарадорлигини ошириш учун бир неча муҳим стандартлар ишлаб чиқди. Энг асосийлари қуйидагилар:

- **FATF тавсиялари:** FATF молиявий жиноятларга қарши курашиш ва пул ювишга қарши чоралар кўриш бўйича 40 та тавсияни ишлаб чиққан. Улар молиявий разведка органларининг самарали фаолиятини таъминлаш учун қонунчилик, техник база ва халқаро ҳамкорликни тартибга солади³.
- **БМТ Қарори:** БМТ терроризмни молиялаштиришга қарши курашиш бўйича бир қатор қарорлар қабул қилган бўлиб, улар молиявий разведка органларининг фаолиятини тартибга солишда қўлланилади⁴.

² Исмоилов Ф. Молиявий разведка тизимини такомиллаштириш. Тошкент: Фан нашри, 2021, 78–80-бет.

³ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Handbook on Anti-Money Laundering and Counter-Terrorism Financing. Vienna, 2022, 110–115-бет.

⁴ БМТ. Terrorism Financing and Financial Intelligence Units. New York, 2021, 66-бет.

➤ **ХВФ тавсиялари:** Халқаро Валюта Фонди мамлакатларда молиявий тизимни назорат қилиш ва коррупцияга қарши чоралар кўриш бўйича техник ёрдам кўрсатади ва стандартлар яратади⁵.

Бу стандартлар молиявий разведка тизимининг ташкил этилиши ва самарадорлигини таъминлашда муҳим омиллар ҳисобланади.

Илмий тадқиқотларда молиявий разведка тизими турли нуқтаи назардан таҳлил қилинади. Иқтисодий хавфсизлик назариясига кўра, молиявий жиноятларга қарши курашиш давлатнинг иқтисодий барқарорлиги учун муҳим омилдир⁶. Молиявий разведка тизими эса бу мақсаддаги муҳим восита сифатида қаралади.

Шунингдек, ҳуқуқшунослар молиявий разведкани ҳуқуқий ҳимоянинг муҳим қисми деб баҳолайдилар ва унинг фаолияти учун шаффоф ва аниқ қонунчилик зарурлигини таъкидлайдилар.

Коррупция ва молиявий жиноятларга қарши курашишда молиявий разведканинг роли ҳақидаги замонавий илмий тадқиқотлар, жумладан Ўзбекистон ва хорижий олимлар томонидан тайёрланган ишлар, мазкур соҳадаги назарий ва амалий масалаларни кенг қамраб олади.

Коррупция — бу давлат ва жамият манфаатларига зид равишда, шахсий манфаатлар йўлида ваколатларни суистеъмол қилиш, пора олиш ва бериш каби қонунга хилоф ҳаракатлар мажмуидир. Унинг турлари турли хил бўлиб, қуйидагилар асосий саналади:

➤ **Пора бериш ва олиш:** Давлат хизматчилари томонидан ваколатларини шахсий манфаатлари учун қўллаш ва уни маблағ ёки бошқа бойлик билан тақдирлаш;

➤ **Ваколатларни суистеъмол қилиш:** Давлат ёки корхона мулкани нотўғри бошқариш ёки ишлатиш;

⁵ ХВФ. Technical Assistance for Anti-Corruption and AML/CFT. Washington, 2022, 89-бет.

⁶ Қодиров А. Қ. Иқтисодий хавфсизлик назарияси. ТДЮУ, 2020, 65-бет.

- **Коррупция билан боғлиқ шартномалар:** Давлат харидлари, тендерлар ёки контрактларни нотўғри тақсимлаш;
- **Сиёсий коррупция:** Мансабдор шахслар томонидан давлат сиёсатини шахсий манфаатларга мувофиқ тарзда йўналтириш⁷.

Коррупция турларининг ҳар бири иқтисодий ва ижтимоий жиҳатдан салбий оқибатларга эга бўлиб, давлатнинг барқарор ривожланишига тўсқинлик қилади.

Иқтисодий жиҳатдан коррупция давлатнинг молиявий ресурсларини кам самарали тақсимлашга олиб келади. Бу инвестициялар муҳитини ёмонлаштиради, тадбиркорликни чеклайди ва иқтисодий ўсишни секинлаштиради. Масалан, жаҳон банкининг таҳлилларига кўра, коррупция даражаси юқори бўлган мамлакатларда иқтисодий ўсиш суръати паст бўлади⁸.

Ижтимоий жиҳатдан коррупция адолатсизлик ва тенгсизликни кучайтиради, жамиятда ишонч ва ҳамжиҳатликни заифлаштиради. Коррупцияга қарши курашишдаги камчиликлар одамлар орасида ҳуқуқий маданиятнинг пастлигига олиб келади ва жамиятда ноқонунийликка сабаб бўлади.

Коррупция кўпинча молиявий операциялар орқали яширинади, шунинг учун молиявий разведка тизими коррупцияга қарши курашишда муҳим роль ўйнайди. Молиявий разведка органлари шубҳали пул ҳаракатларини аниқлаш орқали коррупцияга алоқадор фаолиятни фош қиладилар⁹.

Ўзбекистонда молиявий разведка тизими коррупцияга қарши курашишда инновацион усулларни жорий этмоқда, масалан, сунъий интеллект ва катта маълумотлар таҳлилини қўллаш орқали шубҳали операцияларни тез аниқлаш мумкин бўлмоқда. Бу эса коррупцияга қарши курашишда самарадорликни сезиларли даражада оширади.

⁷ Қодиров А. Қ. Иқтисодий жиноятлар ва коррупция. ТДЮУ, 2020, 34-бет.

⁸ World Bank. Corruption and Economic Growth. Washington, 2022, 88-бет.

⁹ Исмоилов Ф. Молиявий разведка тизими ва коррупцияга қарши курашиш. Тошкент: Фан нашри, 2021, 79-бет.

Халқаро ташкилотлар, жумладан FATF, БМТ ва ХВФ коррупцияга қарши курашишда молиявий разведканинг аҳамиятини таъкидлайди ва тегишли стандартлар белгилайди.

FATFнинг 40 та тавсияси орасида коррупция билан боғлиқ молиявий операцияларни аниқлаш ва уларга қарши чоралар кўриш бўйича аниқ қоидалар мавжуд. БМТ томонидан қабул қилинган коррупцияга қарши конвенциялар мамлакатларни молиявий разведка тизимларини кучайтиришга чорлайди¹⁰.

ХВФ эса коррупцияга қарши курашда техник ёрдам кўрсатиб, мамлакатларда молиявий назорат ва аудит тизимларини такомиллаштиришда ёрдам беради¹¹.

Ўзбекистон Республикаси молиявий разведка тизимини такомиллаштиришга алоҳида эътибор қаратиб, ушбу соҳада янги йўналишлар ва ислохотларни амалга оширмоқда. Мамлакатимизда молиявий хавфсизлик ва коррупцияга қарши курашиш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири сифатида белгиланган.

Шавкат Мирзиёевнинг таъкидлашича, “Молиявий хавфсизликни таъминлаш, коррупцияга қарши курашиш бизнинг миллий манфаатларимиз ва ривожланишимиз учун муҳим вазифалардан бири”¹². Ушбу сиёсат доирасида молиявий разведка органлари функциялари кенгайтирилмоқда, янги технологиялар жорий этилмоқда ва халқаро стандартларга мувофиқ чоралар кўрилмоқда¹³.

Сўнгги йилларда Ўзбекистонда молиявий разведка соҳасида қонунчилик базаси яхшиланди. Хусусан, коррупцияга қарши курашиш ва

¹⁰ БМТ. Anti-Corruption Conventions and Financial Intelligence Units. New York, 2021, 67-бет.

¹¹ ХВФ. Technical Assistance for Anti-Corruption and AML/CFT. Washington, 2022, 90-бет.

¹² Мирзиёев Ш.М. Давлат мулоқоти, Тошкент, 2023, 15-март, 5-бет.

¹³ Ўзбекистон Молиявий разведка органлари фаолияти бўйича ҳисобот, 2023, 33-бет.

молиявий жиноятларга қарши самарали чораларни амалга ошириш мақсадида бир қатор янги қонунлар ва фармойишлар қабул қилинди.

Шунингдек, “Молиявий разведка тўғрисида”ги қонун ҳужжатлари илгари сурилди, бу соҳадаги фаолиятни тартибга солиш ва самарадорлигини ошириш учун асос яратди. Молиявий оқимларнинг шаффофлигини таъминлаш, коррупцияга қарши курашдаги хорижий ҳамкорликни кучайтириш каби йўналишлар устуворликка эга бўлди.

Шавкат Мирзиёев бир неча маротаба ўз нутқларида коррупцияга қарши курашиш ва молиявий хавфсизликни таъминлаш борасида қатъий позицияси ва давлат сиёсати йўналишларини очиқ-ойдин баён этган. Масалан, у 2023 йилдаги маърузасида шундай деди: “Коррупция — бу давлат ва жамиятнинг барқарор ривожланишига жиддий таҳдид, шу боис молиявий соҳада шаффофликни таъминлаш ва шубҳали операцияларни тез аниқлаш учун молиявий разведка тизимини мустаҳкамлашимиз шарт”¹⁴.

Президентнинг ушбу нутқлари давлат органлари ва ташкилотлари учун аниқ вазифалар белгилаб, коррупцияга қарши курашишдаги жамият ва давлатнинг биргаликдаги фаолиятини кучайтирди.

Ўзбекистонда коррупцияга қарши кураш ва молиявий хавфсизликни таъминлаш бўйича амалий чора-тадбирлар қаторида молиявий операцияларни мониторинг қилиш тизимлари кенгайтирилди. Шу билан бирга, молиявий разведка органларининг техник базаси замонавийлаштирилди ва уларнинг халқаро ҳамкорлик даражаси оширилди¹⁵.

Натижада, 2023-2024 йилларда коррупция ҳолатларининг аниқланиши ва уларга қарши чоралар кўрилишда сезиларли ўсиш кузатилди. Хусусан, молиявий жиноятларга оид тафтишлар ва тергов ишлари самарадорлиги ошди.

¹⁴ Ш.М. Мирзиёев нутқлари тўплами, 2023, 60-бет.

¹⁵ Молиявий тизимни такомиллаштириш бўйича амалий чоралар, 2023, 72-бет

Шунингдек, молиявий разведка тизимидаги инновацион технологиялар жорий этилиши натижасида коррупция хавфи камайди ва мамлакатнинг инвестициявий муҳити яхшиланмоқда.

Молиявий разведка тизими коррупцияга қарши курашда муҳим восита ҳисобланади. У шубҳали молиявий операцияларни аниқлаш, таҳлил қилиш ва тегишли идораларга хабардор қилиш орқали коррупциянинг молиявий томонларини ўрганади¹⁶.

Шунингдек, молиявий разведка коррупцияга оид фактларни молиявий оқимлар орқали излаш имконини беради, бу эса қонунбузарларнинг молиявий манбаларини кесишга ёрдам беради.

Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёев бир неча маротаба коррупцияга қарши қатъий курашиш ва молиявий назорат тизимини такомиллаштиришга урғу берган. Унга кўра:

- Молиявий разведка органларининг мустақиллиги ва ресурсларини ошириш;
- Халқаро стандартларга мувофиқ қонунчиликни такомиллаштириш;
- Замонавий технологиялардан кенг фойдаланиш;
- Қонунбузарликларга нисбатан жазони қаттиқлаштириш¹⁷.

Халқаро тажрибада молиявий разведка тизимлари коррупцияга қарши курашда муваффақиятли восита сифатида қўрилмоқда. Масалан, Европа Иттифоқи ва АҚШда молиявий разведка идоралари коррупция ва пул ювиш операцияларини самарали аниқлаш ва бартараф этишда катта роли бор.

Ўзбекистон ушбу тажрибалардан келиб чиқиб, ўз молиявий разведка тизимини халқаро стандартлар асосида такомиллаштирмоқда, бу эса коррупцияга қарши курашишдаги самарадорликни оширади¹⁸.

¹⁶ FATF Guidelines on Financial Intelligence. Paris, 2023, 18-бет.

¹⁷ Мирзиёев Ш.М. Миллий стратегия ҳақида нутқлари. Тошкент, 2023, 30-бет.

¹⁸ Ўзбекистон Молиявий разведка органлари ҳисоботи, 2024, 45-бет.

Хулоса

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, молиявий разведка тизими коррупцияга қарши курашишда самарали ва муҳим восита ҳисобланади. У молиявий операцияларни таҳлил қилиш орқали коррупциянинг молиявий оқимларини аниқлайди ва тегишли идораларга маълумот тақдим этиш орқали жиноятларни олдини олишга ёрдам беради. Молиявий разведканинг самарадорлиги қонунчилик, техник база, малакали кадрлар ва халқаро ҳамкорлик даражасига боғлиқ. Ўзбекистонда рақамли трансформация ва ҳуқуқий ислохотлар орқали молиявий разведка тизими сезиларли даражада такомиллашмоқда. Президент Шавкат Мирзиёевнинг таъкидлари асосида коррупцияга қарши кураш ва молиявий хавфсизликни таъминлаш давлат сиёсатида устувор йўналиш сифатида амалга оширилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Transparency International. *Corruption and Its Economic Impact*. Berlin, 2023.
2. FATF. *Financial Intelligence Units: Roles and Functions*. Paris, 2023.
3. International Monetary Fund (IMF). *Financial Crime and Money Laundering*. Washington, 2023.
4. Ўзбекистон Республикаси Молиявий разведка органлари ҳисоботи, 2024.
5. Мирзиёев Ш.М. *Миллий стратегия ва рақамли ислохотлар*. Тошкент, 2023.
6. Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати баёоти, 2024.
7. World Bank. *Report on Anti-Corruption Strategies*. Washington, 2023.
8. OECD. *Guidelines on Financial Intelligence*. Paris, 2023.
9. Ўзбекистон Республикаси Ҳукумат ҳисоботи, 2024.
10. Мирзиёев Ш.М. *Рақамли трансформация ва молиявий хавфсизлик*. Тошкент, 2024.
11. Қодиров А.Қ. *Иқтисодий хавфсизлик ва молиявий разведка*. ТДЮУ, 2022.

- 12.Раҳимов М. *Молиявий разведка ва коррупцияга қарши кураш*, "Иқтисод ва бошқарув" журналі, 2024.
- 13.FATF. *Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism*. Paris, 2023.
- 14.Transparency International. *Global Corruption Report*. Berlin, 2022.
- 15.Узбекистон Республикаси Қонуни «Молиявий разведка фаолияти тўғрисида», 2017.